

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่กำหนดมาตรฐานของการศึกษาในภาพรวม โครงสร้างของหลักสูตร กำหนดจุดหมาย หลักการ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ที่ใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนและครูสอนสามารถปรับใช้ให้ยืดหยุ่นได้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้งให้สอดคล้องกับความสามารถความถนัดของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

นอกจากการกำหนดช่วงชั้นแล้ว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังกำหนดสาระการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนออกเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ 1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์ 4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5. สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8. ภาษาต่างประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และสามารถประกอบอาชีพ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ

ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้ มีจิตใจที่งดงาม สมานที่ที่แน่นแน สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่ งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจ พิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอัน เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็น พื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความ เชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแบ่งออกเป็น 3 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 ทักษะศิลป์ สาระที่ 2 ดนตรี สาระที่ 3 นาฏศิลป์ สำหรับสาระทัศนศิลป์ในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ แบ่งเป็นสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ดังนี้ คือ

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่าง อิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและสากล

โดยจุดมุ่งหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เมื่อจบการศึกษาในช่วงชั้นนี้ ผู้เรียนจะมีคุณภาพ ดังนี้

1. สร้าง นำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะ โดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ต้องการ ประเมินผลงานของตนเองและอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้

2. วิเคราะห์เทคนิคการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ที่มีผลต่อ การสื่อความคิด ความรู้สึกและผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่าง ๆ และอธิบายหลักและความ งามของศิลปะในการสร้างงานศิลปะได้

3. วิเคราะห์งานศิลปะสาขาต่าง ๆ โดยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะจากกาลเวลาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่องานศิลปะได้

4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น

6. เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

จากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยอาศัยกระบวนการการเรียนการสอนเป็นสำคัญ โดยทั่วไปแล้วกระบวนการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ 2 ชนิด ก็คือ ตัวแปรภายใน ซึ่งได้แก่ ครู วิธีการสอน อุปกรณ์ในการสอน หนังสือเรียน และสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และตัวแปรภายนอก ซึ่งประกอบด้วย แผนการศึกษาชาติ หลักสูตร นโยบายของรัฐบาล ความต่อเนื่องกับวิชาชีพ สภาพสังคมและค่านิยม (เสรี ชิวคำ, 2540)

วุฒิ วัฒนสิน (2541) กล่าวว่า ชั้นของการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อความรู้ความเข้าใจนั้น จะมีมากขึ้นตามลำดับ จากสิ่งที่เป็นนามธรรมสู่ความเป็นรูปธรรม นั่นคือ จากการอธิบายด้วยคำพูด ตัวหนังสือ (นามธรรม) รูปภาพ ฟังด้วยเสียง ดูวีดิทัศน์ ดูของจำลอง และดูของจริง (รูปธรรม) ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการ “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experience) ของเอ็ดการ์ เดลีย์ ที่ได้สมมุติให้ประสบการณ์แต่ละชนิดบรรจุลงในกรวย โดยจัดให้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดอยู่ที่ยานกรวย ซึ่งมีพื้นที่มากที่สุด และที่ปลายซึ่งมีพื้นที่น้อยที่สุด จัดเป็นประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมมากที่สุด จากกรวยประสบการณ์จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อความรู้และความเข้าใจของนักเรียน สิ่งที่ครูศิลปะจะต้องคำนึงถึงก็คือ สื่อการเรียนการสอนเพราะเป็นสื่อที่ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมการเรียนการสอนศิลปะในชั้นเรียน

สื่อการสอน คือ การนำวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการมาเป็นตัวกลางที่ครูให้นักเรียนรับรู้ เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และมีความหมายต่อนักเรียน สื่อการสอนเป็นสิ่งเร้าอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่น วัยที่ชอบของแปลกใหม่ อยากทำ และอยากทดลอง สื่อการสอนจึงมีความสำคัญที่จะกระตุ้นให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นสื่อการสอนที่น่าสนใจควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน
2. ตรงกับเนื้อหาการสอน และเนื้อหาต้องเร้าความสนใจ

3. ให้ความคิด ความรู้ และความเข้าใจ
4. รูปแบบควรแปลกใหม่ สะดุดตา
5. สี สัน ลวดลายควรดึงดูดความสนใจ

การเรียนการสอนในปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สื่อการสอนมากขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถทำให้เนื้อหาความรู้ที่ยากที่จะเข้าใจ เข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะในยุคแห่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งเกิดความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการอยู่ตลอดเวลา

หนังสือจัดว่าเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่มีระบบระเบียบในการนำเสนอและมีคุณค่ามาก ผู้เขียนหนังสือสามารถย่อโลกทั้งโลกลงมาเป็นตัวอักษรที่ให้ความรู้ บรรยายความรู้สึก ถ่ายทอดแนวความคิดให้แก่ผู้อ่าน ครูศิลปะควรใช้สื่อการสอนประเภทหนังสือด้วย เพราะในวิชาศิลปะก็มีเนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ บางครั้งครูศิลปะมักจะเน้นอย่างหนักในภาคปฏิบัติ จนลืมที่จะให้ความรู้จากหนังสือซึ่งเป็นภาคทฤษฎี การเรียนการสอนศิลปะที่ดีควรมีความรู้และมีทักษะในระดับที่สมดุล หนังสือที่เป็นสื่อการสอน ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจนั้น ไม่จำกัดเฉพาะหนังสือที่เป็นภาษาไทย แต่หนังสือภาษาอังกฤษที่ผลิตในต่างประเทศก็สามารถให้ความรู้ที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบันที่ครูศิลปะควรให้ความสำคัญมากขึ้น

หนังสือเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอน หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือสื่อความคิดที่ใช้เป็นหลักในวงการศึกษอย่างกว้างขวาง การศึกษาในประเทศไทยเกือบทุกระดับจะมีหนังสือเรียนประจำวิชา โดยเฉพาะวิชาศิลปะศึกษาหนังสือเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างมาก จากงานวิจัยของวัลลภ ภูโชติ (2527) เรื่องสภาพการณ์และความต้องการการใช้สื่อการสอนของครูโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องการใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนมากที่สุด และจากรายงานการติดตามผลและแนะนำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2525 เขตการศึกษา 8 (สำนักงานศึกษาธิการเขต 8, ม.ป.ป.) พบว่า ครูศิลปะศึกษาส่วนมากใช้หนังสือเรียนเป็นแผนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lampela (1991) เรื่อง The Use of The Art Textbooks by Selected Elementary Classroom Teacher and Selected Elementary Middle and High School Art Teacher ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะเกือบทั้งหมดใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน

จากการวิจัยของธำรงค์ศักดิ์ ธำรงค์เลิศฤทธิ์ (2540) ในเรื่องสื่อการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า พ.ศ.2541-2550 พบว่า หนังสือเรียนศิลปะศึกษายังคงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา การพัฒนาคุณภาพของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนากระบวนการเรียนการสอนด้านศิลปะศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากหนังสือเรียนยังคงเป็นสื่อการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียน และเป็นสื่อการสอนหลักที่ครูนิยมใช้มากที่สุด แม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอน แต่ก็ยังมีข้อจำกัด

ในการนำมาใช้ หนังสือเรียนจึงยังเป็นสื่อที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจของสื่อการเรียนการสอนมาจนปัจจุบัน (เสรี ชิวคำ, 2540)

หนังสือเรียนจึงเป็นสื่อการสอนที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสื่อการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียนและเป็นสื่อการสอนหลักที่ครูนิยมใช้มากที่สุด แม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนแต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการนำมาใช้ หนังสือเรียนจึงยังเป็นสื่อที่มีความสำคัญเป็นหัวใจของสื่อการเรียนการสอนมาจนปัจจุบัน โดยเฉพาะในการเรียนการสอนศิลปศึกษา หนังสือเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทัศนคติอันกว้าง เนื่องจากโรงเรียนอยู่ในสภาพที่แตกต่างกันมีตัวแปรทางวัฒนธรรมมาก การที่ผู้เรียนจะมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานศิลปะจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะเป็นไปได้ยาก หนังสือเรียนจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกที่ทุกเวลา

หนังสือเรียนเป็นคู่มือของผู้เรียนที่ใช้ประกอบการเรียนกับเนื้อหา ในแต่ละวิชาตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด ศึกษาธิการ (2545 : 36) ให้ความหมายของหนังสือเรียน หมายถึง สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งมีเนื้อหา สาระคอบคลุมขอบข่ายสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นำเสนอข้อเท็จจริงหรือความรู้ต่างๆและให้แนวทางแก่ผู้เรียนในการศึกษาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาความคิดและการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

หนังสือเรียนที่ใช้ในโรงเรียนนั้นมีหลายประเภทดังที่นักวิชาการได้นำเสนอดังนี้ ยุทธศักดิ์ อมสมาน (2535 : 137) กล่าวว่าหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทดังนี้

1. แยกตามประเภทของหนังสือ

1.1 หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตรลักษณะอาจเป็นเล่ม เป็นชุด เป็นแผ่น เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดใช้ในการเรียน

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้แต่ไม่ได้กำหนดเป็นหนังสือเรียน เช่น หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออุเทศ หนังสือส่งเสริมการอ่าน

1.3 แบบฝึกหัดคือ สื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะในการเรียน หนังสือประเภทนี้ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด

สรุปได้ว่าหนังสือเรียนมี 3 ประเภทได้แก่ หนังสือตรงตามสาระของหลักสูตร หนังสือเสริมประสบการณ์และแบบฝึกหัด

2. แยกตามการใช้หนังสือเรียน

2.1 หนังสือบังคับใช้ หนังสือบังคับใช้ในโรงเรียนก็คือ หนังสือเรียนและหนังสือแบบฝึกหัด ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดว่าหนังสือนี้บังคับใช้ทุกรายการจะต้องผ่านการตรวจโดยคณะกรรมการก่อนถ้าเป็นหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการจัดทำ จะมอบให้องค์การ

คำครุสภาพิมพ์จำหน่าย ที่หน้าปกจะมีตราของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นรูปเสมาธรรมจักรและมีข้อความว่า “กระทรวงศึกษาธิการ” พิมพ์ไว้ให้เห็นอย่างชัดเจน ภายในเล่มจะมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องอนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน และมีตัวเลขแสดงกำกับอยู่ที่เครื่องหมายขององค์การค้าของคุรุสภาทุกเล่ม

ส่วนหนังสือเอกชนที่จัดพิมพ์จำหน่ายจะต้องมีข้อความว่า “กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้” หรือหนังสือนี้ผ่านการตรวจโดยคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นและอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ พร้อมทั้งมีตรานูนรูปเสมาธรรมจักร ส่วนด้านหลังปกหรือปกหลังด้านในจะมีใบอนุญาตของกระทรวงศึกษาธิการพิมพ์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งระบุชื่อ หนังสือ ครั้งที่พิมพ์ จำนวนพิมพ์ และกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือประเภทใดระดับชั้นใด

หนังสือบังคับใช้นี้ กระทรวงศึกษาธิการจะมีคำสั่ง - ประกาศ เรื่อง กำหนดหนังสือเรียนแต่ละปีการศึกษาว่าด้วยหนังสือเป็นหนังสือบังคับใช้เท่านั้น ให้เป็นที่เลือกใช้ในโรงเรียน

2.2 หนังสือไม่บังคับใช้ หนังสือประเภทนี้เป็นหนังสือที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนของผู้เรียน และผู้สอน แต่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีไว้ใช้ประจำตัว หนังสือประเภทนี้ได้แก่

2.2.1 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ โดยระบุว่าเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออุทิศ ฯลฯ

2.2.2 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการมิได้อนุญาต แต่เป็นหนังสือที่มีคุณภาพที่เหมาะสมกับผู้เรียน

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า หนังสือเรียนแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ แบ่งตามลักษณะหนังสือและแบ่งตามการใช้คือแบบบังคับใช้และไม่บังคับใช้โดย โรงเรียนจะบังคับให้ผู้เรียนซื้อไม่ได้ และโรงเรียนต้องจัดหาไว้ในห้องสมุด มุมหนังสือ ฯลฯ การคัดเลือกหนังสือ ถ้ากระทรวงศึกษาธิการอนุญาตก็นำมาใช้ได้เลย

หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ยังคงดำรงบทบาทหลักในการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นหนังสือเรียนจึงต้องมีคุณภาพสมบูรณ์แบบในด้านต่างๆ เพราะหนังสือเรียนเป็นตัวแทนของหลักสูตรที่ได้ผ่านการตรวจสอบแก้ไขมาแล้ว และกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี ควรมีเนื้อหาสาระตรงกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการลำดับเนื้อหาถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผู้แต่งอาจเป็นคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม อาจมีลักษณะเป็นเล่มเป็นแผ่นหรือเป็นชุดก็ได้ ประกอบไปด้วย เนื้อหาวิชา กิจกรรมศิลปะ ภาพประกอบ ภาษาและการเขียน การนำเสนอและการออกแบบรูปเล่ม มีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

1. เนื้อหาของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา จัดเรียงเนื้อหาตามลำดับของคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร สอดคล้องกับความมุ่งหมายของบทเรียน มีความมุ่งหมายที่จะปลูกฝังความเข้าใจ

ความคิด ความรู้และทักษะพื้นฐานทางศิลปะและมีเจตคติที่ดีต่อศิลปศึกษาในแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การเกิดทัศนคติที่ดีและสามารถนำความรู้ทางศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. กิจกรรมศิลปะปฏิบัติท้ายบท คืองานศิลปะที่ผู้เรียนจะต้องฝึกปฏิบัติหลังจากเรียนภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญ ฝีมือ ความคิด การเรียนศิลปะจะขาดการฝึกปฏิบัติไม่ได้เลย ทุกครั้งที่เรียนเนื้อหาจบก็ต้องฝึกปฏิบัติกิจกรรมออกมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา โดยแสดงออกมาเป็นผลงานให้ปรากฏ

3. ภาพประกอบของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา จะมีภาพประกอบที่สัมพันธ์กับเนื้อหา สร้างจุดสนใจจะช่วยอธิบายเนื้อหาให้ชัดเจนอาจเป็นรูปแบบเหมือนจริงที่แสดงความ เป็นธรรมชาติ รูปภาพที่ตัดแปลงธรรมชาติหรือภาพกึ่งสัญลักษณ์เป็นภาพตัดแปลงตัดทอนจากภาพเหมือนจริง และรูปแบบที่ไม่แสดงเรื่องราว เนื้อหา อาจเป็นเพียงลวดลายรูปทรงตัดแปลง ที่ต้องการความสวยงามของสีสันมากกว่าเนื้อหา ภาพประกอบจะตกแต่งหนังสือให้สวยงามและจินตนาการ ที่ดีต่อผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจและสนุกสนาน

4. ภาษาที่ใช้ในการเขียนต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ เนื้อหาใช้ได้ ถูกความหมาย เหมาะกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียนความถูกต้องของภาษา และการเขียนหนังสือเรียนต้องเขียนเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน เช่น การเขียนรูปตามแบบหรือของจริง การเขียนภาพทิวทัศน์ การเขียนภาพจากประสบการณ์ การปั้นรูปหุ่นต่า ตามแบบหรือของจริง การปั้นรูปทิวทัศน์ การปั้นรูปจากประสบการณ์ เป็นต้น

5. การนำเสนอและการออกแบบรูปเล่ม ควรพิจารณาการออกแบบปก ขนาด ตัวหนังสือ ตัวหัวข้อเรื่องสร้างความสนใจ ภาษาเหมาะสมวัย ขนาดของหนังสือ รูปเล่มของหนังสือ การจัดภาพและสีสร้างบรรยากาศ และลักษณะการวางหน้าหนังสือ

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่หนังสือยังคงเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลความรู้ที่สำคัญอย่างมาก ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือเรียนไว้ดังนี้คือ

บันลือ พฤกษ์วัน (2536) กล่าวว่า หนังสือเรียนช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ครูใช้ตรวจสอบเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด ช่วยให้ครูเข้าใจขอบเขตของเนื้อหาสาระที่จำเป็น ทำให้สามารถวางจุดประสงค์เฉพาะแต่ละบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น ช่วยในการกำหนดและจัดกิจกรรมประสบการณ์สำหรับผู้เรียน เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และสามารถใช้เป็นแนวสำหรับอ้างอิงหรือวางขั้นตอนในการเตรียมการสอนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ หนังสือเรียนยังอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการอ่านเพื่อการค้นคว้า ขยายประสบการณ์ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

เสรี ชิวคำ (2540) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือเรียนว่า ในปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการนำเทคโนโลยีและสื่อนวัตกรรมต่างๆ มากมายมาใช้ในการเรียนการสอน แต่ในสภาพสังคมไทยสื่อเหล่านี้ยังไม่แพร่หลาย เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ

ทั้งความพร้อมในเรื่องสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ และเจตคติของผู้ใช้ทั้งครูและนักเรียน ดังนั้นหนังสือเรียนจึงยังคงเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้และปัญหาที่สำคัญ ในด้านการเรียนการสอนหนังสือเรียนยังคงเป็นเครื่องมือสื่อความคิดที่ใช้เป็นหลักในวงการศึกษาอย่างกว้างขวาง

สำหรับการศึกษาทางด้านศิลปศึกษานั้น หนังสือเรียนนับว่าเป็นสื่อหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นอย่างมาก จากการศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของ ไพโรจน์ พวงมณี (2540) สรุปได้ว่า ครูศิลปศึกษาใช้หนังสือเรียนเป็นแนวทางในการเรียนการสอน การเตรียมเนื้อหาความรู้และการกำหนดให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ จากหนังสือเรียน เช่น ภาพประกอบเนื้อหา กิจกรรม คำศัพท์ทางวิชาการ โดยลักษณะการใช้หนังสือเรียนนั้น ครูศิลปศึกษาจะศึกษาเฉพาะบทเรียนที่น่าสนใจและสามารถนำมาประยุกต์เป็นกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม และนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

แม้ว่าการศึกษาวิชาศิลปศึกษาในต่างประเทศจะมีการนำวิทยาการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งตีพิมพ์ผลงานศิลปะ หนังสือเรียนก็ยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องใช้ต่อไป (Lewis B. Mayhew, 1990)

ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาของต่างประเทศ หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกันกับการศึกษาศิลปศึกษาในประเทศไทย โดยจะมีความหลากหลายทั้งลักษณะและรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีคู่มือหรือหนังสืออ้างอิงอื่นๆ มาใช้ประกอบการค้นคว้าหาความรู้ รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาอีกด้วย หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศจะได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพการศึกษาอยู่เสมอ (กิตติมา เก่งเขตรกิจ, 2546)

หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นสื่อที่มีความสำคัญสำหรับครูในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนการสอน ในต่างประเทศมีสำนักพิมพ์ผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมากในแต่ละระดับชั้น และมีชื่อเรียกได้หลายลักษณะ คือ Art Education Textbook, Art Textbook, Artbook โดยมีการเรียบเรียงให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนศิลปศึกษา Discipline-Based Art Education (DBAE)

Monro (1956) ได้กล่าวถึงหนังสือเรียนศิลปศึกษาไว้ในบริบทของการนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบการสอนว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นสื่อที่รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการวาดภาพและการระบายสีที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียน

Foster (1990) อธิบายว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นอุปกรณ์ที่รวบรวมแนวความคิดข้อเท็จจริง และเนื้อหาทางด้านศิลปศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลป์ เทคนิควิธีในการสร้างงานศิลปะอย่างเป็นระบบถูกต้องตามหลักการและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา

Luka และ Kent (1970) อธิบายว่าหนังสือเรียนศิลปะเป็นสื่อที่ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมและการใช้สื่อในการสร้างสรรคงานศิลปะ เช่น เทคนิคการวาดภาพระบายสี การวาดเขียน และเทคนิคการทำโมเสค

ในการเลือกสื่อการเรียนรู้อยู่ โดยเฉพาะหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน เพื่อที่จะได้รับรู้พัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมของผู้เรียน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับความสามารถทางด้านการศึกษา จากสาระสำคัญของผลการวิจัยเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2540) พบว่า ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาที่ยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก และไม่สร้างบทเรียนให้ตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร สื่อ เครื่องมือ หนังสือ และอุปกรณ์ต่างๆ ยังเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน

อัมพร ถกลประจักษ์ (2534) กล่าวถึงการใช้หนังสือเรียนของครูในระดับมัธยมศึกษาว่า ครูยังยึดอยู่กับการสอนแบบเก่าๆ คือ ครูเป็นผู้บอกหรือให้คำตอบเอง โดยมีหนังสือเรียน ซึ่งอาจเป็นของกรมวิชาการหรือสำนักพิมพ์ใดสำนักพิมพ์หนึ่ง เป็นคู่มือในการสอนและยังสร้างค่านิยมให้กับนักเรียนด้วยว่า หากขาดหนังสือแล้ว จะไม่สามารถเรียนหรือมีข้อมูลในการอ่านเพื่อสอบได้

วิบูลย์ จันทร์แยม (2531) ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ค้นพบว่า ในด้านสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่อง que ครูให้ความสำคัญมากคือ การเลือกใช้หนังสือเรียนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอนในการเลือกใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม โดยผ่านความเห็นชอบของหมวดและฝ่ายวิชาการ

Pinneau, Jane Louise (1998) กล่าวว่า ปัญหาที่ครูศิลปะให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนศิลปะคือการจัดการในการใช้หนังสือเรียน

โกวิท ประवालพฤกษ์ (2535) กล่าวถึงเป้าหมายของการสอนและแนวทางการพัฒนาสื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลศิลปะกับชีวิตในระดับมัธยมศึกษาว่า แนวคิดพื้นฐานในการเรียนการสอนของกลุ่มวิชานี้ในสภาวะปัจจุบัน หนังสือและการเรียนการสอนค่อนข้างล้าสมัย ทำให้การเรียนการสอนไม่เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็น ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาควรได้รับการฝึกทักษะในการพึ่งตนเองทั้งเรื่องการศึกษาและแสวงหาความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์เฉพาะ การเรียนรู้สิ่งที่กำหนดในหลักสูตรอาจไม่เพียงพอ ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะและความพร้อมอยู่เสมอ ในการที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (อัมพร ม้าคอง, 2544)

วิล วัฒนดำรงกิจ (2539) ทำการศึกษาพบว่า การสอนโดยสื่อทางเดียว มีประสิทธิภาพสูงสุดในกลุ่มผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งการสอนโดยสื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา

สมพร จารุณฎ (2540) กล่าวว่า การตระหนักถึงพัฒนาการของนักเรียนช่วยในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ไม่ว่าหนังสือเรียนจะมีข้อจำกัดอย่างไร ที่สำคัญคือครูผู้สอนหรือผู้แต่งหรือสื่อเรียนควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Anne R. Reeve (2001) ว่า ครูจำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของวัยรุ่น ไม่ว่าจะ เป็นขั้นตอนในการพัฒนาการ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถพิเศษ หรือความเชื่อต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ครูให้ความสะดวกผู้เรียนในเรื่องการใช้หนังสือเรียนได้ง่ายขึ้น

จากการสรุปข้อมูลดังกล่าว พบว่า หนังสือเรียนยังคงมีบทบาทในการเป็นสื่อหลักสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยครูผู้สอนนำหนังสือเรียนมาใช้เป็นหลัก เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้บรรลุผลที่คาดหวังตามหลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น หนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรได้รับการพัฒนาคุณภาพเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการค้นคว้าหาความรู้ของครู ซึ่งยังคงใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ

จากความสำคัญของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษานโยบายการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์โดยเลือกที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ในช่วงชั้นที่ 4 หรือชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากเป็นช่วงชั้นที่มีจุดมุ่งหมายในการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ความสามารถ และทักษะ เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ (กรมวิชาการ, 2545) ซึ่งแตกต่างจากจุดมุ่งหมายของการศึกษาของช่วงชั้นที่ 1-3 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จึงมีการจัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้อ ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งรวมทั้งวิชาชีพทางศิลปะด้วย หนังสือเรียนศิลปศึกษาในช่วงชั้นนี้ จึงควรมีลักษณะเฉพาะที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายของการศึกษาในช่วงชั้นนี้ และตอบสนองความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียนในช่วงชั้นนี้ได้

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่า งานวิจัยในประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ในช่วงชั้นที่ 4 นั้นยังมีไม่มากนัก อีกทั้งหนังสือเรียนศิลปศึกษาในช่วงชั้นที่ 4 ที่ผลิตใช้กันอยู่ในปัจจุบันนั้น มีลักษณะและรูปแบบการนำเสนอความรู้ทางศิลปะประกอบกิจกรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่ง

จากการศึกษาลักษณะหนังสือเรียนศิลปศึกษาของไทยรวมถึงจากการเปรียบเทียบกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาในต่างประเทศนั้น ยังพบว่ายังมีปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนด้านศิลปะในปัจจุบันอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปศึกษา ครูผู้สอนวิชาทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ผู้แต่งหนังสือเรียนทัศนศิลป์และหนังสือด้านทัศนศิลป์ โดยใช้เกณฑ์การศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านผู้แต่ง ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมศิลปะ ด้านภาพประกอบ ด้านการออกแบบและคุณภาพการพิมพ์ ซึ่งพัฒนามาจากเกณฑ์คุณภาพสื่อการเรียนรู้ประเภทหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และเกณฑ์การศึกษาหนังสือเรียนของนักวิชาการ ซึ่งได้แก่ นพคุณ คุณมาชีวะ (2530) และ Brown and Lewis (1976) เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา ในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ให้มีคุณภาพตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทั้งในเรื่องของแนวทางการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เหมาะสมในการเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ครบถ้วน มีคุณภาพที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติสาระการเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน 5 ด้าน คือ ด้านผู้แต่ง ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมศิลปะ ด้านภาพประกอบ ด้านการออกแบบและคุณภาพการพิมพ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มประชากร ได้แก่ นักวิชาการศิลปศึกษา ครูผู้สอนวิชาทัศนศิลป์ช่วงชั้นที่ 4 ผู้แต่งหนังสือเรียนทัศนศิลป์และหนังสือทัศนศิลป์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนทัศนศิลป์ หมายถึง แนวทางการจัดทำหนังสือเรียนทัศนศิลป์ให้มีคุณภาพ โดยศึกษาในด้านผู้แต่ง ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมศิลปะ ด้านภาพประกอบ ด้านการออกแบบและคุณภาพการพิมพ์
2. หนังสือเรียนทัศนศิลป์ หมายถึง หนังสือเรียนที่มีเนื้อหาสาระครอบคลุมขอบข่ายสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอน
3. ผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 4 หมายถึง ผู้เรียนที่มีอายุประมาณ 15-17 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน
2. เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียบเรียงเนื้อหาและผลิตหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ในการปรับปรุงและพัฒนาการผลิตหนังสือเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 4 ต่อไป